 Slovensko ljudsko Gledališče Celje

Robert Bolt

**ČLOVEK
ZA VSE ČASE**

Robert Bolt	str. 4
Iz Svetega pisma	str. 4
Krištof Dovjak: Človek, človek! Čvek in čvek in lov na veke, čk!	str. 5
André Maurois: Zgodovina Anglije	str. 10
Thomas More: Pismi iz Towra	str. 16
Thomas More v letnicah	str. 19
Devetdeseta režija in skorajšnja štiridesetletnica umetniškega dela Francija Križaja	str. 23
Nagrada občinstva	str. 25
Iz kritik Bližjega	str. 26

str. 4 Robert Bolt
str. 4 In svetovni pisanje
str. 5 Krištof Kolumb: <lovek> bliscit! Čvek in čvek in lov na vobal, čkl
str. 10 Anđelina Marinko
str. 10 Thomas More: Pisanje
str. 19 Thomas More v letu
Govorbeno vsjija
umetniška dela
Nagrade občinstva
i. knjiž. Bilješka

Hans Holbein ml.:
Thomas More kot lord kancler

Robert Bolt
Človek za vse čase

(A Man for All Seasons)

Prevajalec Janez Gradišnik

Režiser Franci Križaj

Dramaturg Krištof Dovjak

Lektor Arko

Scenografka Janja Korun

Kostumografka Slavica Radović

Izbor glasbe Ivo Meša

IGRAJO:

Navadni človek	Igor Žužek
Sir Thomas More	Janez Bermež
Richard Rich	Renato Jenček
Vojvoda Norfolški	Drago Kastelic
Alice More	Anica Kumer
Margaret More	Manca Ogorevc
Kardinal Wolsey	Bruno Baranović
Thomas Cromwell	Mario Šelih
Chapuyš	Stane Potisk
Chapuyšov spremljevalec	Simon Dobravec
William Roper	Miha Nemec
Kralj Henrik VIII.	Bojan Umek
Ženska	Eva Škofič-Maurer
Cranmer	Zvone Agrež

Premiera 23. aprila 1999

Predstava ima en odmor.

Vodja predstave Sava Subotič • Šepetalka Ernestina Djordjević • Lučni mojster Izidor Korošec
Tonski mojster Stanko Jost • Rekviziter Drago Radaković • Krojači Janja Sivka, Dragica
Gorišek, Adi Založnik, Marija Žibert • Frizerki Maja Dušej, Marjana Sumrak • Odrski mojster
Radovan Les • Garderoberki Amalija Baranović, Melita Trojar • Tehnični vodja Miran Pilko

Robert Bolt

Angleški dramatik, filmski scenarist in režiser Robert Oxtan Bolt se je rodil 15. 8. 1924 v Manchestru. Je avtor impresivnih dram, radijskih in televizijskih iger, v katerih obravnava tako sodobno kot zgodovinsko snov. Osrednji problem, s katerim se ukvarjajo njegova dela, je konflikt med človekovo potrebo po kompromisu z družbo in njegovim prizadevanjem za ohranitev lastne integritete. Robert Bolt je eden izmed najuspešnejših angleških dramatikov in filmskih scenaristov. Kot scenarist je sodeloval tudi s slovitim režiserjem Davidom Leanom in vplival nanj v tem smislu, da v filmu, namesto kinematografskih, prihajajo v ospredje leposlovne kvalitete, kar je posebej čutiti v filmih *Lawrence Arabski* (1962), *Doktor Živago* (1965), *Ryanova hči* (1970), *Pot v Indijo* (1984).

Robert Bolt je kot dramatik zaslovel z zgodovinsko dramo *Človek za vse čase* (1966), ki je bila leta 1966 v Zinnemannovi režiji, po avtorjevem scenariju, tudi ekranizirana.

Kot filmski režiser je Bolt leta 1972 posnel film *Lady Caroline Lamb*, ki obravnava ljubezen Caroline Lamb do lorda Byrona in prikazuje londonske književne kroge v začetku 19. stoletja.

Njegove pomembnejše drame so: *Flowering Cherry* (Cvetoča češnja), 1958; *A Man for All Seasons* (Človek za vse čase), 1961; *Brother and Sister* (Brat in sestra), 1967; *State of Revolution* (Stanje revolucije), 1977.

Iz Svetega pisma

”K ženi svojega brata ne smeš iti.“

Tretja Mojzesova knjiga (Leviticus), 18,16

⁵Ako bratje skupaj bivajo in eden izmed njih umre, pa nima sina, naj se žena umrlega ne moži ven s tujcem. Njen svak naj gre k njej in si jo vzame za ženo in ji spolni svaško dolžnost. ⁶Prvorojenec, ki ga bo rodila, naj nosi ime umrlega brata, da se ne izbriše njegovo ime izmed Izraela. ⁷Ako pa mož ne mara vzeti svoje svakinje, naj gre njegova svakinja k mestnim vratom k starešinam ter naj reče: 'Moj svak noče ohraniti svojemu bratu imena v Izraelu, ne mara mi spolniti svaške dolžnosti.' ⁸Starešine njegovega mesta naj ga pokličejo ter mu prigovarjajo. Če vztraja in poreče: 'Ne maram je vzeti,' naj pristopi njegova svakinja pred očmi starešin k njemu, mu sezuje čevelj z njegove noge, mu pljune v obraz in reče: 'Tako naj se stori možu, ki noče zidati hiše svojemu bratu.' ¹⁰In njegovo ime naj se glasi v Izraelu: 'Hiša sezutega.'“

Peta Mojzesova knjiga (Deuteronomium), Svaško pravo, 25,5-10.

Krištof Dovjak

Človek, človek!

Čvek in čvek in lov na veke, čk!

Boltova najpomembnejša misel glede položaja človeka v sodobni družbi se mi zdi, medtem ko berem njegov predgovor k Človeku za vse čase, zaenkrat ta, da nimamo več podobe o individualnem človeku, podobe, s katero bi se lahko spoznavali, s katero bi se lahko merili. Človek je za Bolta vse mogoče. Ker se mu človek zdi "vse mogoče", se mu zdi nič. Z ugotovitvijo, da si nič, pravi Bolt, ne more vsakdo živeti, čeprav, poudarja, je to resnični položaj sodobnega človeka.

Ta zgornja premišljevanja dramatika in avtorja naše igre vsekakor predstavljajo tisto ugotovitev, ki v času vseh mogočih resnic, ki zaradi lastne inflacije to niti nujno niso več, govori v prid smiselnosti uprizoritve te odlično napisane gledališke igre. Tudi če pomensko igra o Thomasu Moru ne prinaša nič drugega, je ta misel več kot dovolj. Verjetno jo je v Boltovi dramski obdelavi zgodovinskih oseb in dogodkov potrebno iskati v vseh prizorih, v vseh izrečenih besedah, v vseh epskih vdorih in jo pokazati z vsemi gledališkimi elementi.

Razmerje med tem, če rečemo, da je nekdo vse mogoče, in tem, da je nekdo za vse čase, nikakor ni preprosto. Podobno kot razmišlja Bolt z likom Mora, ki najde smisel življenja v načelni neomajnosti, je razmišljal o tem tudi Edvard. Ne Edvard Četrtri, pač pa Edvard Kardelj, ki pravi, da sreče človeku ne more dati ne država ne partija, ampak si jo mora ustvariti sam. Kardelj je v času, ko je človek vse mogoče, lahko tudi naš človek za vse čase, saj je bil vsekakor marsikdaj pripravljen zaradi svoje pripadnosti/vere nekemu vladarju in državi nositi glavo naprodaj.

Ker smo ljudje vse mogoče, lahko polivamo Kardeljev bron z vsem mogočim. More velja za mnoge še danes za svetnika, mučenika, čeprav težko verjamemo, da so se pod njegovim kanclerstvom grmade povsem ohladile. Mogoče mu delamo krivico, sam namreč zagotavlja, da so se in da je dajal samo prebičati. Res pa je, da bi bil More danes kot pravnik, recimo ustavni sodnik z ženo, hčerko študentko, lepim stanovanjem ob Ljubljani in aluminijastim avtomobilom ob otročji objestnosti nad zakonsko urejenim statusom pomnikov zgodovini kot človek za vse čase, za nekatere cepec vseh časov, kot človek neomajnih principov verjetno pripravljen, da mu zaradi Kardeljevega kipa odbijejo glavo. Če je More resnično človek za vse čase, kot ga slika Robert Bolt, potem bi si jo pustil odbiti, kajti če si je ne bi, bi ne bil več za vse čase ali pa bilo z našim zakonom nekaj hudo narobe. V primeru, da si glave ne bi pustil odbiti, bi bil samo vse mogoče, samo pravnik, nič več. Bil bi šminker s sodniško haljo in z lepo prihodnostjo. Bil bi novi Rich, prekuhan rizi-bizi! Molčal bi, kot molči marsikdo, vendar ne na način, kot molči v Boltovi obdelavi pravi pravnik More. Molčal bi zaradi vdanosti v svoj status "sem vse mogoče", torej tudi moja morala lahko prenese vse mogoče, drugače moja rit ne bo sita in moja hčerka ne bo diplomirala na pravo, in če ne bo diplomirala, bo morala prodati stanovanje na drugem bregu Ljubljane.

In to je, zdi se, bistveno, kar prinaša Boltova igra. Ne "Je suis comme je suis!", pač pa "Je suis ce que je suis!". Sem to, kar sem! Tak pa sem zato, ker moram biti, kajti sem

lahko samo po zakonu. Zakon pa ni vse mogoče.

Bolt s svojo igro ne moralizira. Dokumentarno oživlja resnične dogodke, predvsem pa poudarja, da človek ne more biti človek že samo zaradi svoje načelnosti, svoje etike, svoje morale - teh je več, in ko trčijo skupaj, trčijo tako silovito, da se etika, naj bo še tako plemenita in čvrsta, "spešta kot gnila hruška".

Boltova dramska obdelava obdobja začetka tudorjevskih vrhuncEV je družbeno večno aktualna, ker se ukvarja z univerzalno temo, in sicer s tem, da je človek človek šele takrat, ko prizna zakone in se po teh zakonih ravna ne glede na ceno, ki jo mora njegovo življenje, ne pa njegova individualnost, pri tem trpeti.

Bolt s sila povednim naslovom Človek za vse čase uvaja rahel alegoričen element,

ki bi v času, ki ga dramska obdelava oživlja, deloval, vplival z vso močjo. Ljudje časa Henrika VIII., v katerega se spušča Boltova obdelava, bi se prepoznali, prepoznali bi individualno veličino ČLOVEKA. Bolt namreč pravi, da so imele prejšnje družbe podobo o individualnem človeku, mi pa te podobe nimamo več.

Prikrajšani za to lepo podobo imamo vseeno možnost ostati ljudje. To je, zdi se, bistveno sporočilo Boltove drame. Kot ljudje brez podobe o individualnem človeku ostajamo lahko ljudje predvsem s to sposobnostjo, da se kljub svojim moralno-etičnim

pomislekem znamo ukloniti nekemu kolektivnemu dogovoru, kar zakon/ustava, preprosto povedano, sta.

Zdi se, da Bolt ravno zaradi nevarnosti pretiranega moraliziranja uvaja v svojo obdelavo protagonista Navadnega človeka. Z njim postaja razmerje med človekom, ki je vse mogoče, in človekom, ki je za vse čase, bolj jasno. Navadni človek predstavlja s svojim malenkostnim pehanjem za dobrinami in s svojim stausom večnega odrinjenca, nepomembneža najmočnejši antipod Nenavadnemu človeku, Thomasu Moru, Sokratu nove dobe. Ne Cromwell s svojo

inteligenco in neusmiljeno zvijačnostjo, ne Henrik VIII. s svojo voljo rešiti se iz mreže, ki jo je, "branilec katoliške vere", pomagal plesti sam, ne Rich s svojo povzpetniško nizkotnostjo - Navadni človek je tisti ključni protii-

Hans Holbein ml.:
Henrik VIII., 1540

gralec Thomasa Mora, ki je hkrati Thomas More sam: preprost, skromen in človeški. Navadni človek je pomembna skala Boltove drame. Ni zastoj oblit s snopi luči.

Med drugim Navadni človek najbolj jasno opozarja na Boltovo spogledovanje z Bertoltom Brechtom. Bolt je upošteval Brechtovo zahtevo, da mora biti gledališka iluzija žrtvovana v prid svobodne razprave gledalcev, v prid temu, da bo gledalec prisiljen o Thomasu Moru in o vseh protagonistih te drame glasovati.

Če k Brechtu dodadamo še Viktorja Šklovskega, ki vpelje pojem tehnike potu-

jevanja, s katerim opozarja, da pesniki ne uporabljajo metafor in prisodob zaradi tega, da bi izrazili nenavadno, temveč zato, da bi nenavadno naredili tuje in čudežno, se lahko približamo Boltovemu jeziku, oziroma jeziku njegovih protagonistov.

Bolt je, zdi se, v toliko pesnik, dramatik "tehnike potujevanja", v kolikor polaga svojim protagonistom na jezik obložene stavke. S tem se spretno približuje človeku, ki se bliža, za časa Henrika VIII., elizabetinski dobi. Za to dobo so značilni vesplošna omika, izobrazba in povsod prisoten manierizem. Po drugi strani Bolt z ob-

loženo, poetično stavčno strukturo, ki jo uporabljajo na več mestih njegovi protagonisti, ustvarja tisto potrebno napeto in hkrati odtujevalno atmosfero, v kateri je politični linč kot jedro dramske obdelave decentno potis-

njen v ozadje in sestopa z ravni tujega in čudežnega le v ključnih trenutkih. Jedro Boltove dramske obdelave, vsebina politične elegance in vprašanje območja jaza, vesti, znotraj te elegance, izbruhne in učinkuje skoz fragmentarnost konkretno, brutalno. S tem, zdi se, bralca/gledalca galantno porine v "prisilno glasovanje", v tisto brechtovsko zahtevo, da mora gledalčev pogled postati angažiran.

Tretji vzrok Boltove odločitve za to, da njegovi protagonisti uporabljajo obložen jezik, lahko vidimo v samem okolju, v katero je igra postavljena. Gre za intelektualce,

državnike, večinoma pravnike ali teologe, za ljudi, ki so večji retorike in diplomacije.

Boltova drama, zgodovinska drama, postavljena v takšno intelektualno središče 16. stoletja, omogoča uporabo vseh odrskih naprav in v mnogočem vabi k spektaklu, vendar ravno s preprosto menjavo prizorišč, z razpršenostjo ustvarja predvsem intimne, dialoško - retorične atmosfere, v katerih se zdi (skladno s Klotzovim pojmovanjem odprte forme drame), da glavna oseba nima nobene moči, s katero bi vplivala na rezultat dejanja. More je vsekakor glavna oseba, Navadni človek njegov odsev, ki se

pojavlja povsod na odru in predstavlja v eni osebi množico, nižji sloj. Oba, More in Navadni človek, oziroma vsi, More in množica, so v nasprotju z demiurškimi "namenom, ki posvečuje sredstva", s politikom, s stanjem sveta.

Oba, More in Navadni človek, oziroma spet vsi začnejo delovati nagonsko. V ospredje prihaja strah, ta ključna čustveno-nagonska komponenta Boltove drame, ki drži celotno dejanje v napetosti. Bolt jo uvede že na samem začetku, z opisom sokolovega spusta iz megle. Megla, signal neznanega, strašljivega, lansira sokola - lovca, napoved neusmiljenega vojščaka, prefriganega pravnika, premočrtnega državnika, ki s kljunom prinaša ostrino. V tej ostrini je zasnovana vsa spretnost državnništva, zarotništva, manipuliranja. Ta ostrina lahko obreže zakonske člene, ta ostrina lahko iz-

Hans Holbein ml.: Katarina Aragonska, prva Henrikova žena

Hans Holbein ml.: Anne Boleyn, Henrikova druga žena

kljuva vejice v Svetem pismu. Ta kljun lahko spremeni splošno razlago sveta in z njo dogovor o skupnem življenju. Okorna čaplja se sicer reši, prostor, ki je bil prej še pretresljivo prizorišče boja za življenje, ostane navidez prazen, samo navidez, izpolnjen je z eleganco preganjalca in z bledo senco pregnanega. Oba, tako sokol kot čaplja, sta vredna zanimanja. Sokol je zmagovalec prostora, čaplja zmagovalka časa. Zaenkrat. Najprej je molk. Nobenega prhutanja. Molk. Potem so besede, besede. Nič.

Potreben je dresiran sokol. Potrebna je čepica. Potrebna je glava, ki si pusti nadeti čepico. Rich je sokol. Rich je šport, s katerim se ukvarjajo veliki politiki. Njegov cilj ni čaplja, njegov cilj je gospodarjeva roka, ki ga hrani. Eleganca, blišč, dostojanstvo in mrtva čaplja. Okorna, nerodna, usmiljenja vredna preprosta čaplja, ki v tem športu ne more, noče več ne sejati ne žeti. Odreče se tosvetnemu, pusti se ubiti.

Boltova drama je drama dveh močnih, radikalno načelnih oseb, Henrika VIII. in Thomasa Mora. Sta enaka, enakovredna.

Območje jaza, bistva, je pri obeh ranljivo, na prepihu, odprto. Ta odprtost je verjetno cena državnikov. Oba, Henrik VIII. in More, pa skrivata v sebi "skrajno območ-

je" jaza. Ti njuni skrajni območji, zaprti za vse razen zanju sama - nekaj soborca - trčita. Trčenje je toliko hujše, ker sta bili nekaj skladni in zato odprti drugo k drugemu. Območji sta si znani, vendar postaneta v določenem trenutku, trenutku višjih interesov, nezdržljivi. Kot ima More pravico, dramatikova obdelava je namenjena našemu času, ne preteklosti, pravico Človeka

vseh časov reči svoj ne, tako ima Henrik VIII. kot človek, ki je vse mogoče, pravico reči svoj drugi da. Za nas, ki smo "vse mogoče", je enako žrtvovati se za Kar delja ali žrtvovati se za takratnega zmotljivega papeža, ki ni uvidel, da se dela škoda, in ni zamižal, kajti če je lahko prvič, bi lahko tudi drugič, podobno kot je Navadni človek dvakrat prodal ničevo informacijo. Zamižati ni hotel ne zaradi božje besede, ampak zato, ker se je nekdo na Španskem močno noprnil in je zasmr-

Hans Holbein ml.:
Henrik VIII., ok. 1525

delo do njegovega papeškega stolčka. Božja beseda tu pač ni imela glasu. Henrik VIII. pa je imel do sem prav.

Sveto pismo, ki naj bi bilo pismo združevanja in medsebojnega spoštovanja, postane past. Interpretirano kot ustava postane jabolko spora, stvar razlage. Grozljivi paradoks, v katerega, zdi se, sili še danes marksiko, ki mu je včasih nerazložljiva božja

beseda več kot razložljiva človeška ustava, pa četudi je ta ustava/pravica kot vseobči dogovor ljudi karseda spoštljiva do božje besede.

Henrik VIII., z vsemi mogočimi žavbami namazan, je imel do sem proste roke, po logiki njegove zdrave pameti mu težko kaj očitamo. Nasprotno, ljub nam je in vsekakor je tudi on človek vesti. Zaljubi se, trpi, prepričan, da je življenje v grehu tisto, kar mu onemogoča dobiti moškega potomca. Razmišlja z vestjo in z vero. Priležnice ne pusti v blatu - poroči jo, kajti, če je šlo prvič, mora tudi drugič. Henrikov problem tiči drugje. Do sem je, preprosto rečeno, simpatičen enfant terrible, ki se igra z ladjicami, ovesen s kraljevsko kramo in s piščalko je cromwellovska pomirjujoča lutka ljudstva. Podobne manipulacije za blagor države se posluži kasneje tudi njegova hči, podoba ozemljene device, Elizabeta-Gloriana.

V tem še ni nobenega zla, manipulacija je pač, sprejemljiva manipulacija, bonton, protokol, teater, ki pomirja.

Zlo zasede primat drugje. In ravno ta vstop zla je gledališko fascinanten. Bolt ga vpelje s Cromwellom, z njegovim stavkom Richu: "O, tu ni mogoče nazaj, Rich. Po-

stala sva varuha kraljeve vesti in ta vest je požrešna."

Na tem Henrik VIII. kot enakovreden Morov nasprotnik pade. Odpre sezono. Lov s sokoli krona s svojim blagoslovom. Športniki, danes igrajo golf, mu zlezejo v samo jedro, v območje jaza. Dovoljeno jim je postati varuh vesti, varuh območja individualnega jaza. S tem je Henrikovega individualnega jaza konec. Henrik lahko maha s podaljšano roko-rabljem. Njegov "da" postane lajnasti da-da-da-da. Odpihne ga v sfero vsemogočega, v sfero sifilitičnih dobrin, ker je pač samo Navadni človek, razkrajajoči se človek, ki si v trgovini z raznim blagom lahko privošči več kot njegov duplikat.

Bolt verjetno ne postavi naključno na prizorišče Johna Daunceyja, trgovca z raznim blagom, porotnika, Navadnega človeka, na katerega se, spet ne naključno, ampak zavedajoč se potujitvenega efekta, obrne More na začetku svoje apologije z besedami:

"V stvarih vesti mora biti zvest podložnik bolj zvest svoji vesti kot čemur koli drugemu."

In to je, zdi se, ključni stavek, ob katerem bralec/gledalec lahko glasuje.

IV

Henrik VIII. (1509-1547)

I. - Moda oblikuje vladarje, prav tako, kakor predpisuje obleke in določa nravi. Velik kralj v srednjem veku je moral biti vljuden, viteški, strog in pobožen; velik renesančni knez je razuzdan, izobražen, krasoljuben in pogosto tudi okruten. Henrik VIII. je bil vse to hkrati, a po angleško, to je: njegova razuzdanost se je izživljala v zakonu, njegova izobrazba je bila bogoslovna in športna, njegovo krasoljubje je ostajalo v mejah okusa in njegova okrutnost je bila pravno neoporečna. [...]

II. - Ko je Henrik VIII. leta 1509 po svojem očetu zasedel prestol, mu je bilo osemnajst let. Bil je lep mladenič atletske rasti, zelo zaverovan v svojo vnanjost, zelo ponosen na zatrdilo beneškega poslanika, da ima lepše oblikovana meča kakor Franc I., izvrsten strelec z lokom, mojster v igranju tenisa in velik jahač, ki je na lovu upelial po deset konj v enem dnevu. Ljubil je lepo slovstvo, saj si je bil hranil duha z bogoslovnimi knjigami in romani; zlagal je pesmi, uglasboval svoje lastne himne in "božansko" igral na lutnjo. Erazem, ki ga je bil spoznal še kot otroka, je nad zgodnjo zrelostjo njegovega razuma kar ostrmel. Novi humanisti so našli v njem prijatelja, povabil je Coleta v London ter ga imenoval za dvornega pridigarja, pritegnil Tomaža Mora med dvorjane, čeprav se je upiral, in ga nato povišal, Erazma pa je preprosil, da je sprejel stolico v Cambridgeu. Pripomniti je treba, da je bil zelo pobožen in da so ga bili njegovi oxfordski prijatelji, kakor koli so se vlekli za reformacijo, potrdili v spoštovanju do katoliške vere. Naj se zdi komu še

tako čudno, vendar je res, da je vse svoje življenje izkušal ustrezati pomislekom in bojaznim "izrazito srednjeveške vesti". [...]

V začetku svojega kraljevanja se Henrik ni sam ukvarjal z vladarskimi posli, ampak je prepuščal vso oblast ministru, ki si ga je bil izbral: Wolseyju, sinu bogatega ipswiškega mesarja, ki ga je papež na Henrikovo prošnjo povišal v kardinala. Najznačilnejši črti tega "ipswiškega mesarskega pomočnika" sta bili častihlepje in ničemurnost. *Ego et rex meus* (Jaz in moj kralj), je rekal v svojih pismih tujim vladarjem. "Dobra slovnica, slabo vedenje." Živel je kakor pravi kralj; imel je več ko štiristo služabnikov, šestnajst kaplanov in svoj lastni zbor cerkvenih pevcev. Ta nadškof se ni obotavljal oropati samostane, da je mogel ustanoviti v Oxfordu Veliki kolegij (današnji Christ Church) in zagotoviti svoji radodarnosti občudovanje. Ko ga je Leon X. imenoval ne samo za kardinala, ampak tudi za papeškega poslanca v Angliji, je Wolsey združeval v svojih rokah vso svetno in cerkveno oblast. Celu menihi in bratje so morali ubogati tega rimskega legata, čeprav niso bili podrejeni svetni duhovščini. Tako je privedel Angleže k presenetljivi novi misli združitve duhovne in svetne moči v osebi enega človeka. V svojem samoveličju je jel Wolsey prezirljivo nastopati proti Rimu; imel je namen, podkupiti kardinalski kolegij in se s tem svetokupstvom povzpeli do papeške časti, ter grozil cerkvi z razkolom, ako ga ne izvolijo. Takšne grožnje so pripravljale angleške katoličane na prelom z Rimom, a niti Wolsey niti njegov gospodar si takrat še nista mislila, da je ta prelom mogoč. Ko so izšli Lutrovi stavki, je kralj sam napisal razpravo, v kateri jih je pobijal, za

kar je leta 1521 dobil od papeža naslov *Defensor fidei* (branilec vere).

IV. - Vnanja politika je bila Wolseyju najljubša zabava. Tako na celini kakor v Angliji so tisti čas izhajale iz fevdalnih bojev ojačene monarhije. Če bi katera izmed njih, bodisi Francija, bodisi Španija, prekosila vse ostale in zavladata v Evropi, v kakšnem položaju bi se tedaj zagledala Anglija? Njena prirojena vloga je torej bila, vzdrževati na celini ravnotežje moči ter biti "jeziček na tehtnici". To je bila seveda gibljiva, že v svojem bistvu nestalna politi-

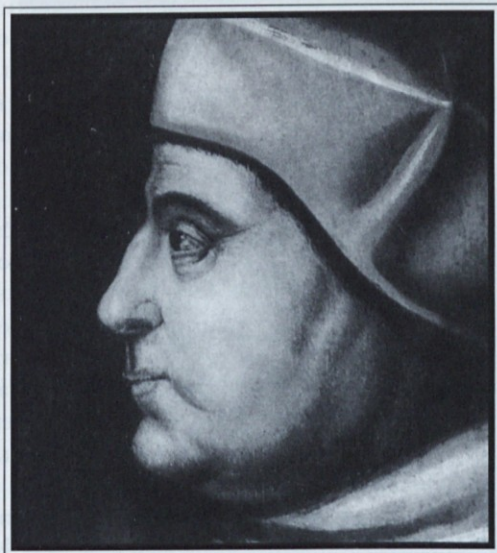
ka, ki se je utegnila zdeti komu verolomna, a je imela na začetku uspeh: Franc I. in Karel V. sta se prepirala za zaveznitvo Henrika VIII. Pri svojem snidenju na Zlatem polju (Champ du Drap d'Or) blizu Calaisa sta priredila francoski in angleški kralj tekmo z bliščem, ki ji svet pozneje ni več videl enake. Takoj po tem srečanju je Wolsey pripravil

novo snidenje med svojim gospodarjem in cesarjem. Kardinalova hinavščina je bila tolikšna, da je zasegal svoja lastna diplomatska pisma in si v kraljevem imenu sam dal povsem nasprotno ukaze. Na neko mednarodno konferenco je napolnil poslanika, založenega s protislovnimi navodili, da bi lahko skrivaj kazal ena Špancem, druga pa Francozom. Ko se je najprej dolgo časa na videz zavzemal za zvezo s Francijo, se je Wolsey končno odločil za cesarja, ker so tako terjali angleški trgovci. Prekinjenje trгови-

ne s Španijo in Nizozemsko bi bilo spravilo volnarje in suknarje na nič. Ali trgovina je diplomatu slaba svetovalka. S tem, da je žrtvovala Franca I., je Anglija Karlju V. v korist uničila ravnotežje moči. Po bitki pri Paviji (leta 1525) je cesar, vladar Italije, Nemčije in Nizozemske, zagospodoval vsej Evropi. Posebno papež je bil zdaj na milost in nemilost odvisen od njega, in kmalu se je izkazalo, da je bil s tem posredno zapečaten Wolseyjev pogin.

V. - Krivico dela Henriku VIII., kdor izvaja njegovo razporoko in prelom z Rimom

iz njegove ljubezni do temnovišnjevih oči Ane Boleynove. Kralj bi bil zlahka dobil Ano Boleynovo, ne da bi ji obljubil zakon, toda vprašanje, ki je terjalo rešitve, je bilo bolj zamotano. Da bi se dežela ognila nove vojne dveh rož (strahote brezvladja so bile vsem še v živem spominu!), se je zdelo potrebno, da dobi kraljevska dvojica sina. Toda Katari-

Portret kardinala
Thomasa Wolseya

na je bila rodila po mnogoštevilnih splavih samo hčer, Marijo (rojeno leta 1516), in njeno zdravstveno stanje ni več dopuščalo upanja, da bi utegnila imeti še kaj otrok. Ali je bilo moči šteti Marijo Tudor za dedično? Prenos prestola po ženski črti ni bil na Angleškem nič novega; Henrik VIII. sam ga je imel le po materi. Toda edina ženska, ki je po osvojitvi Anglije resnično vladala, je bila Matilda, in tistih devetnajst let nereda je bilo kaj malo hrabrilen zgled. Korist vladarskega rodu in korist dežele sta terjali sina.[...]

Raznesel se je glas, da kralj dvomi o veljavnosti svojega zakona, da mu vest ne da miru in da se boji ostati nepostavno oženjen. Wolsey je dobil nalogo, naj se pogaja s papeškim dvorom, a je takoj naletel na odpor, ki ni imel z vero nikakega opravka. Ta odpor je povzročala volja Karla V., ki kot gospodar nad Rimom ni hotel dovoliti žrtvovanja svoje tete Katarine in sestrične Marije. Papež bi bil pa vendar rad ustregel Henriku in je kot legata poslal v Anglijo kardinala Campeggia, da bi z Wolseyjem skupno presodil zadevo. Kralj je že mislil, da je stvar odločena, a Katarina se je v Rimu pritožila ter dosegla papeževo obljubo, da predloži zadevo svojemu lastnemu sodišču. To pot se je kralj silno razsrdil in Wolseyjev položaj je postal nevaren. Kakor vsak častihlepnež je imel tudi kardinal sovražnike. Obtožili so ga po zakonu *Praemunire* (torej zaradi veleizdaje), ker je bil kot Anglež sprejel dostojanstvo papeškega legata in pred tujimi sodišči obravnaval stvari, ki so spadale pod kraljevo lastno sodstvo. Ta obtožba je bila nesmiselna, saj je bil kralj sam dovolil to imenovanje in se zanj celo zavzemal. Toda noben branilec se ni ponudil za kardinala; moral se je odreči vsega, kar je imel, in le bolezen ga je rešila morišča. Človeška duša je zmerom polna presenečenj: po smrti tega slavohlepnika so našli, da je pod kardinalskimi oblačili nosil spokorniško srajco.

VII. - Sir Tomaž More ni nič kaj brezskrbno zavzel Wolseyjevega mesta v kancelarskem uradu; toda kralj si je izbral dva moža, ki sta zdaj dobila na njegovega duha največji vpliv, zato, ker sta mu prinesla v ločitveni zadevi vsaj trohico upanja. Prvi, Tomaž Cranmer, je bil duhovnik, ki je nekega dne rekel kraljevemu tajniku Gardinerju, "da ni kralju prav nič treba hoditi s svojo pravdo v Rim, da je dovolj, če dobi od nekaterih uglednih bogoslovcev gotovost o ničnosti svojega prvega zakona, in

da lahko potem z mirno vestjo in brez nevarnosti vzame nase odgovornost in se znova oženi". Ves navdušen je dal kralj povabiti tega iznajdljivega moža k očetu Ane Boleynove ter jel po Cranmerjevem navodilu vpraševati vseučilišča za svèt. Kakor sodniki znajo tudi bogoslovci prilagajati črke okolnostim. Na oxfordskem in cambriškem vseučilišču je nekaj groženj in nekaj laskanja obrodilo zaželeni uspeh; pariška univerza je izrekla ugodno sodbo, ker je Karla V. silno sovražila; vseučilišča severne Italije so krenila za Sorbono. Kmalu je mogel kralj predložiti parlamentu mnenje osmih učeniških družb, ki so vse potrjevale, da je bil zakon z vdovo umrlega brata neveljaven in da niti papež sam ni imel pravice podeliti dispenz. Člane parlamenta so naprosili, naj to razglase v svojih volilnih okrajih in naj opišejo prebivalcem kraljeve pomisleke. Kajti Henrik VIII. je čutil, da dežela sovražno gleda na morebitno ločitev. Kadar je jezdil po ulicah, mu je ljudstvo klicalo, naj obdrži Katarino, in ženske so vpričo njega predrzno in žaljivo govorile o Ani Boleynovi. Toda čas je hitel. Ana je pričakovala otroka; ta naj bi bil zaželeni dedič in zato se je moral roditi v zakonu. Cranmer, mehak in popustljiv mož, je bil imenovan za canterburyjskega nadškofa in je kot takšen januarja meseca leta 1535 kralja skrivaj poročil. O veliki noči je bila ženitev razglašena. Ana kronana, Henrik pa izobčen iz cerkve; to je pomenilo prelom z Rimom. [...]

V

Razkol in preganjanja

I. - Ta prelom bi bil manj nasilen, da ni imel Henrik VIII. razen Tomaža in Cranmerja še drugih svetovalcev. More, ki je bil nadvse preudaren in vesten mož, bi bil pritrdil samo pametni in zmerni reformi; Cranmer, prevelik slabič, da bi bil zmožen hudobnosti, bi se bil pogajal in zavlečeval. To-

maž Cromwell je bil Narcis tega Nerona, Jago tega Othella. To je bil majhen, širokopleč človek, grd in surov, s svinjskim obrazom, priprtimi očmi in hudobnimi usti. Svojo življenjsko pot je bil začel v Putneyju kot kupčevalec z volno in valjalec; potem so ga bila potovanja po Flandrskem in Italiji naučila trgovine na veliko in nove politike ter ga storile strastnega bralca

liki komornik, vitez, baron in grof Esseški.

II. - Razlastitev cerkve se je izvršila na zakonit način in Henrik VIII. je pri tem spoštoval parlamentarne oblike. Reformni parlament, ki je zasedal sedem let (od l. 1529 do l. 1536), je sprejel vse izredne ukrepe, ki mu jih je predložila krona. Najprej je sporočil duhovščini, da je z Wolseyjem vred kršila zakon *Praemunire*, ker je priznavala

italijanskih političnih piscev. Kose je vrnil domov, je postal eden najljubših služabnikov kardinala Wolseyja. Cromwell ni imel ne vesti ne vere. Bogoslovnih struj, ki so tekmovalyale med seboj, mu je bilo enako malo mar, a nauk o državnih ozirih ga je bil osvojil. Kakor hitro so ga predstavili kralju, mu je priporočil, naj stori po zgledu nemških vladarjev, ki so se bili odtrgali od Rima. Anglija naj nima več dveh gospodarjev, dvojega pravosodstva in dvojega davčnega

Hans Holbein ml.:
Thomas Cromwell, ok. 1533

sestava. Ker se papež brani potrditi Katarinino zavrnjenje, naj kralj ne popušča cerkvi, ampak naj si jo podjarmi. Henrik VIII. je Cromwella preziral; nikoli ga ni imenoval drugače kakor "grebenarja" in zmerom je z njim grdo ravnal; vendar je rad porabljal njegovo spretnost, njegovo hlapčevsko ustrežljivost in njegovo moč. Grebenar je v nekaj letih postal *Master of the Rolls*, *Lord Pivy Seal*, generalni vikar cerkve, lord, ve-

kardinalu oblast in veljavo rimskega legata. V pokoro za ta zločin je morala duhovščina plačati dva milijona liber globe, priznati kralju naslov zavetnika cerkve in njegena vrhovnega glavarja ter odpraviti "anate" ali prvence "cerkvenih nadarbin", ki so jih dotlej plačevali papežu. Nato je parlament zaporedoma sprejel apelacijski ustav, ki je prepovedoval prizive v Rimu, zakon o vrhovni oblasti, ki je določal kralja za "edinega in vrhovnega glavarja angleške cerkve", mu

priznaval duhovno sodstvo prav tako kakor svetno sodstvo ter mu dajal pravico popravljanja in zatiranja verskih zmot in krivih naukov, in končno zakon o nasledstvu, ki je razveljavljajljal kraljev prvi zakon, jemal otrokom iz tega zakona njihove pravice do krone v korist otrokom Ane Boleynove in nalagal vsem kraljevim podložnikom prisego, da verujejo v versko veljavnost razporoke. [...]

III. - Cerkev, ki je stara deset do dvanajst stoletij, ima močne korenine in niti najmogočnejši kralj jih ne more izrjavati, ne da bi zadel ob kakršen si bodi odpor. Vendar so se pokazali angleški škofje in duhovniki z nekaj izjemami čudno popustljive. Bili so namreč že davno sami zajeti od nacionalizma, ki je snoval okoli njih. Angleški prelatje so bili bolj državniki kakor služabniki cerkve. Lordska zbornica, v kateri so zasedali, je brez najmanjšega oporekanja sprejela vse preosnove. "Nekakšen zgodnji anglikanizem je bil prevzel vso to visoko duhovščino." Nižja duhovščina, ki je živela v velikem uboštvi, je po svoji strani nahajala v tem, da je postala zbor uradnikov, nekakšno varnost; lollardi so jo bili do dobrega obdelali in nikoli ni brez obžalovanja prenašala duhovniškega celibata. Ko so vsem podložnikom naložili pri-

sego in je postalo zločin, če nisi priznaval "čistega in svetega zakona med Ano in Henrikom" in nisi zatajil "rimskega škofa, ki si samovoljno lasti ime papeža", so domalega vsi duhovniki prisegli. Toda kancelar sir Tomaž More in veliki škof Fisher sta se uprla in nista hotela zatajiti svoje katoliške vere. Oba so obglavili. [...]

V. - Veroizpoved angleške cerkve je bila dolgo časa precej zmedena. Ko bi bili imeli

Cromwell, Cranmer in Latimer proste roke, bi jo bili naslonili na luteranstvo. Po svoji vojni zoper samostane je bil začel Cromwell vojno proti slikam. Latimer je sežigal kipe device Marije, medtem ko je dal Cromwell pregledovati svetniške ostanke in med temi posebno kri svetega Tomaža Becketta, ki se mu je zdela sumljivo podobna rdečemu okru. Sveti Tomaž, ki so ga proglasili za veleizdajalca, je bil po pravilnem sodnem postopku izbrisan iz števila svetnikov in Cromwellovi "preiskovalci" so v Canterburyju razbili skrinjo z njegovimi kostmi. Toda Henrik VIII. je vedel, da so Angleži, čeprav od nekdaj sovražijo menihe in cerkvena sodišča, v celoti kaj malo naklonjeni protestantskim novotarijam. Henrik sam je hotel še naprej ostati branilec vere in glavar "katoliške" cerkve; hotel je

le, da bi bila narod-

Gerlach Flicka:
Thomas Cranmer, 1546

no-katoliška (kar se je zdelo protislovno). In kakor je od kraja preganjal spoznavalce stare vere, tako se je zdaj z enako odločnostjo lotil preganjanja protestantov. Tiskarja prve angleške biblije, Tindala, so sežigali; druge je zadela enaka usoda, ker so znikavali izpremembo bistva v kruhu in vinu. Po nekaj poizkusih, da bi spravil nauk angličanske vere v določena pravila, je dal Henrik VIII. v lordski zbornici izglasovati

ustav šestih členov, ki so mu dali tudi ime "krvavi zakon" ali "sedmerorepi korobač"; ta zakon je razglašal nauk o izpremembi kruha in vina, nepotrebnost obhajila v oboji podobi, veljavnost obljube devištva in prednost duhovniškega celibata ter potrjeval izpoved in zasebno mašo brez podeljevanja oltarnega zakramenta. Za vsako očitno prekršitev tega ustava je bila določena smrtna kazen. Protestanti škofje, tako Latimer, so se morali odreči službi. Cranmer, ki je bil že pred reformacijo skrivaj oženjen in je vozil ženo, skrito v prevrtnem kovčegu, povsod s seboj, jo je moral poslati na Nemško. Presenetljivo se utegne zdeti, da je angleško ljudstvo tako brez odpora priznalo izvoljenemu parlamentu nezmotljivost v verskih rečeh; a potreba po stalnosti, ravnodušnost in strah pojasnjujejo marsikatero čudno ustrežljivost.

VI. - Da se je razdril prvi zakon Henrika VIII., je bilo treba cerkvenega razkola; za ločitev drugega je zadostovala sekira. Uboga Ana Boleynova je storila dva huda pogrška; namesto pričakovanega dediča je rodila hčer Elizabeto in pozneje mrtvorojenega sinka; razen tega se kralju izneverila, morda, ker se ji je zdel nezmožen, da bi zarodil zdravega otroka, v tretje razočarati ga pa ni hotela. Zaradi teh zločinov ji je krvnikov meč presekal beli vrat. Nekaj dni potem se je Henrik VIII. v beli obleki poročil z Jano Seymourjevo. Hlapčevski Cranmer

je bil na podlagi nekkih zaupnih izjav pokojne kraljice razglasil drugi zakon za neveljaven, in tako je postala Elizabeta, kakor pred njo že Marija, nezakonska hči. Jana Seymourjeva je imela sina, ki je kasneje vladal pod imenom Edvarda VI., a je pri porodu umrla. Cromwell, ki si je zmerom prizadeval, da bi zbližal kralja z luterani, mu je priporočal novo ženitev z nemško princeso Ano Clevsko. Poslovni opravnik je hotel zaigrati vlogo ženitovanjskega svetovalca; ker nevesta kralju ni bila všeč, je plačal ta poizkus z življenjem. Kraljeva peta žena, Katarina Howardova, je bila obtožena prešuštva, kakor nekdanja Ana Boleynova, in zadela jo je enaka usoda. Šesta, Katarina Parrova, je Henrika VIII. preživela, a je morala prebiti nemalo strahu, ko se je zazdela kralju "nekam krivoverska" in ji je "naložil šest členov". Henrikovo kraljevanje se je končalo v krvi. Neomejena oblast razbrzda v človeku najhujše nagone. Henrik VIII. je dajal po svojih sodnikih moriti protestante, katoličane in celo staro grofico Salisburyjsko; sam Cranmer se je moral bati za življenje. Ali podoba je, da je čutil Henrik VIII. do tega moža, ki je skoraj otroško zapupal v svojega strašnega kralja, resnično naklonjenost. Cranmer je bil tisti, ki je klečal ob Henrikovi smrtni postelji ter mu na zadnjo uro velel, naj se zanese na Boga in na Jezusa Kristusa. Tedaj je stisnil kralj nadškofu roko in izdihnil dušo.

Odlomki so vzeti iz četrtega in petega poglavja Mauroisove Zgodovine Anglije, ki je pri izšla pri založbi Naša založba v Ljubljani, l. 1939 v prevodu Vladimirja Levstika.

Morovi pismi iz Towra

Dr. Nicholasu Wilsonu

Tower, 1534

Naj bo Gospod vaša tolažba! Ker po raznih rečeh vidim, da ste obljubili priseči, prosim Boga, naj vam dá pri tem srečo. V svojih dneh nisem nikdar nikomur svetoval, naj stori nasprotno, in glede te zadeve po nobeni poti poskušal vzbuditi pomislekov vesti pri drugih ljudeh. Vidim, da bi radi izvedeli, kaj nameram storiti jaz. Dobro veste, da sem vam povedal, ko sva bila še oba na prostosti, da nočem o zadevi poznati ne vašega mnenja ne mnenja kogarkoli drugega in da ne vi ne kdo drug ne sme poznati mojega. Kajti tega ne bi hotel deliti z nobenim človekom - in ga v resnici tudi nikoli ne bom. Vsakega človeka prepuščam njegovim vesti, sam pa hočem z božjo milostjo slediti svoji. Če bi namreč prisegel proti njej, bi mi grozilo pogubljenje; o tem pa, kaj bo z mojo vestjo jutri, ne morem biti prepričan. Pa tudi to, ali mi bo dana milost, da bom nazadnje tudi ravnal po svoji vesti ali ne, je odvisno od božje, in ne od moje dobrote. Iz vsega srca vas prosim, da me v vaših predanih molitvah priporočate Bogu, jaz pa vas bom - in vas vsak dan - priporočam v svojih, kakršnekoli že so. In tako dolgo, dokler bo trajalo moje ubogo, kratko življenje, boste imeli delež v vsem, kar je mojega.

Margaret Roper

Tower, 1534

Naj bo Sveti Duh božji s teboj!

Če bi hotel s pisanjem, moja predraga hči, izraziti, v kolikšno radost in tolažbo so mi tvoja ljubeča hčerinja pisma, bi cel kup oglja ne bil dovolj. Drugih peres pa tukaj nimam, draga Margaret, prav nobenih. Zato ti ne morem na dolgo pisati ter si tudi ne upam tvegati, draga hči, da bi pogosto pisal.

Razlog, da sem znova pod strogim nadzor-

stvom, je verjetno v mojih neprevidnih in povsem odkritih besedah, ki jih sama poznaš. Zares, kakor se mi je takrat zdelo - kot sem ti povedal na vrtu -, da se bo nekaj takega pripetilo, tako se mi sedaj še vedno zdi, da so nekatere osebe mnenja, da nisem tako reven, kakor se je pokazalo pri hišni preiskavi. Zato lahko ponovno pride, in to več ko enkrat, do nenadnih, karseda natančnih preiskav po vseh naših hišah. Če se bo to zgodilo, bo to lahko zgolj v zabavo nam, ki poznamo resnico o moji revščini - razen ako najdejo moje žene sijajni pas in njen zlati rožni venec. Vendar pa resnično in v dobri veri zaupam, da ji kraljevo veličanstvo v svojem blagem usmiljenju ne bo ničesar vzelo.

Mislil sem si in si še zmeraj mislim, da sem sedaj strože nadzorovan zaradi nekaterih novih, neutemeljenih sumov, ki jih je morda vzbudilo kakšno tajno, zlobno sporočilo. Tako so nekateri pričakovali, da se bo ob tem proti meni pokazalo nekaj drugih, večjih stvari. A vsakič, ko sem se spomnil na to, je moje srce (zahvalim Boga) poskočilo od veselja (Lk 1,44), da je moja vest čista. Do sedaj sem bil prepričan - in zaupam v božje usmiljenje, da bo tako, dokler bom živ -, da ne bom (kot sem ti že mnogokrat rekel) nikdar hudo oškodovan, če ne bom v očeh Boga hudo grešil. Pa najsi gre pri tem za mojega vladarja in najsi se ljudem zdi kakorkoli. Kajti v očeh sveta je hudo lahko dobro: včasih zaradi napačnih domnev, včasih zaradi lažnih pričevanj - kakor ti je dejal tisti lord, ki mi je, lahko rečem, naklonjen in ki je tako govoril v dobri veri. Prav tako ima svet to, da odklanjam prisego, za zločin, moj sveti strah pred Bogom pa imenujejo upornost do lastnega vladarja. Vendar so gospodje svetniki, pred katerimi sem zavrnil prisego, po moji potrnosti (katera se je pred njimi pokazala na več načinov) lahko dobro videli, da sem bil daleč od vsake neupogljive trme, ki rodi upornost. Zdelo se je, da imajo lordi za dodaten dokaz

moje upornosti to, da nočem navesti, zakaj odklanjam prisego. Šel pa bi raje skozi vse trpljenje in vsa tveganja, ki jih prinaša Zakon, kakor da bi s tem, ko bi razodel svoje razloge, razjezil svojega vladarja in kralja. Zato sem potrtega srca predlagal, da bom navedel ovire, ki preprečujejo moji ubogi vesti, da bi privolila v prisego. A le če si od njegovega veličanstva pridobim tako dovoljenje in tak ukaz, ki me bo razbremenil strahu pred njegovo jezo in me ščitil pred katerimkoli zakonom, ki bi mi lahko škodoval. Saj ne bi hotel, da bi me imelo njegovo veličanstvo zaradi prikrievanja razlogov za trmastega in upornega. Poleg tega bi poprej prisegel, da bi - če bi na razloge, ki bi jim jih navedel, dobil tako odgovor, ki bi zadovoljil mojo vest - sprejel prisego, katero sem od tedaj zavračal. Na to mi je kraljevi tajnik ŠThomas Cromwell odgovoril, da tudi, če bi mi njegovo kraljevo veličanstvo dal podobno dovoljenje, bi me le-to ne moglo odvezati od zakonov v primeru, da bi rekel karkoli takega, kar bi bilo v njih pod strogo kaznijo prepovedano. S tem, ko me je tako lepo posvaril, se je izkazal za mojega posebno skrbnega prijatelja.

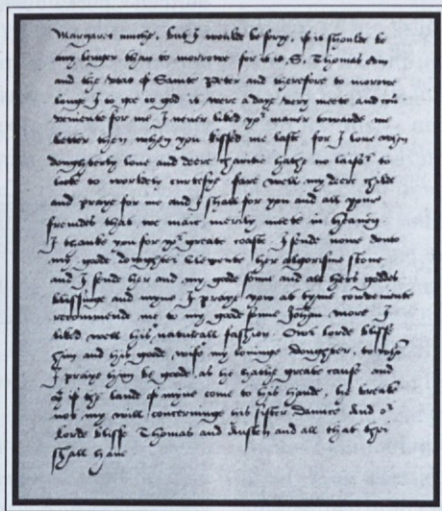
In tako lahko vidiš, Margaret, da ne skrivam svojih razlogov iz trme, saj jih ne bi mogel razkriti, ne da bi bil s tem v nevarnosti. Kljub temu pa imajo sedaj mojo zavrnitev prisege za veliko trmoglavost, kakršnikoli že so moji razlogi. Gledajo namreč na to, da nihče od toliko boljših in modrejših mož ni okleval prisēci.

Kraljevi tajnik je nato iz velike zaskrbljenosti zame pred vsemi slovesno prisegel. In sicer da bi zaradi jeze kraljevega veličanstva, ki jo

bom, kot je menil, povzročil, ter zaradi suma njegove visokosti, ki bo sedaj mnenja, da sem se domislil in izpeljal tudi nunsko afero, raje videl, da bi odsekali glavo njegovemu edinemu sinu, kakor da bi jaz odklonil prisego. (Njegov sin pa je vrl mlad plemič, ki naj mu bo z božjo pomočjo še v veliko veselje.) Te besede, Margaret, so bile čudovit izraz izredne dobronamernosti in naklonjenosti kraljevega tajnika do mene. Hkrati pa mi je bilo težko, ko sem slišal, da bom pri kraljevem veličanstvu, mojem globoko spoštovanem vladarju, verjetno vzbudil hud sum in strašno ogorčenje zaradi stvari, ki je nisem mogel ter je ne morem spremeniti, ne da bi s tem spravil v nevarnost svojo ubogo dušo.

Medtem sem slišal za govornice, da bo moje trmoglavo odklanjanje prisege lahko pripeljalo in prisililo kraljevo veličanstvo, da bo dalo sestaviti še en zakon. Ne morem preprečiti, da bi se tak zakon sestavil. Vendar sem trdno prepričan, da bi, če bi moral po njem umreti, umrl v tej stvari nedolžen pred Bogom. Mislim, draga hči, da Gospod, ki ima v svoji roki srca kraljev (Prg 21,1), ne bi v svoji dobroti nikdar do-

pustil, da bi tako milostljiv knez in toliko dobrih ter spoštovanja vrednih mož, kolikor jih je v parlamentu, izdelali tako nezakonit zakon. Takšen bi namreč bil, če bi se to tako nesrečno pripetilo. Kljub temu sem to možnost zato, da je ne bi pustil pozabljenje, že pred mojim prihodom sēm obračal in premleval v sebi - tako to nevarnost kakor vse druge, ki bi lahko zaradi zavrnitve prisege spravile moje telo v smrtno nevarnost. Ko sem premišljeval o vsem tem, moja predraga hči, sem ugotovil, da sem (naj

Morovo zadnje pismo
hčerki Margaret, 5. junija 1535

se me Bog usmili) še zelo čuten človek ter da se moje telo ob misli na bolečine in smrt krči od strahu. In to veliko bolj, kakor bi se po mojem mnenju spodobilo pravemu kristjanu v primeru, za katerega mi vest pravi, da bi rešiti svoje telo pomenilo izgubiti svojo dušo. A zahvalim Boga, da je v tem boju na koncu prevladal Duh in je razum s pomočjo vere prišel do sklepa: če človek sicer lahko izgubi glavo, a mu to ni v škodo, marveč si iz božjih rok namesto hudega pridobi neprecenljivo dobro. Tudi jaz sem namreč prepričan, da delam prav, ko nočem priseci proti svoji vesti, ki je takšna, da je zaradi varnosti svoje duše nisem dolžan spremeniti, najsi bom obsojen na smrt nezakonito ali pod pretvezo zakonitosti.

Zahvalim Boga, Meg, da se vse od svojega prihoda sèm vsak dan manj menim za smrt. Kajti dasi človek izgubi nekaj svojih let na tem svetu, je stokratno poplačan s tem, da pride prej v nebesa. In čeprav je težko umreti človeku, ki je zdrav, poznam prav malo takih, ki bolni radi umrejo. In nazadnje, povsem gotov sem, da bi si - kadarkoli bi pač prišel čas (ki lahko pride, Bog ve, kako kmalu), ko bi bolan ležal na smrtni postelji - tedaj mislil, da bi mi bil Bog storil veliko uslugo, ako bi me bil pustil že prej umreti pod pretvezo takšnega zakona. Zato mi razum pravi, Margaret, da bi bilo zelo neumno, če bi mi bilo žal umreti na ta način, kasneje pa bi si želel, da bi bil tako umrl. In da poleg tega človek lahko umre prav tako nasilne in boleče smrti na mnogo drugih nesrečnih načinov, ko je manj hvaležen Bogu, njegova duša pa v večji nevarnosti - na primer od roke sovražnikov ali tatov. Zatorej ti, moja preljuba hči, zagotavljam, da so me take misli prej sicer težile, da pa me danes, hvaljen bodi Bog, prav nič ne mučijo. Kljub temu dobro poznam svojo lastno šibkost in vem, da je svetega Petra, ki se je precej manj bal kakor jaz, kmalu zatem, na besedo preprostega dekleta popadel tak strah, da je zapustil in zatajil našega Odrešenika (Mt 26,69-75). Zato nisem tako nespameten, Meg, da bi se zaobljubljal, češ da bom ostal

trden. Raje bom molil (in prosim tebe, moja predraga hči, moli z menoj), naj bo po volji Boga, ki mi je dal to prepričanje, da mi podeli milost, da se ga bom tudi držal.

Tako sem ti, preljuba hči, razkril najskritejši kotiček svojega srca, katerega red prepuščam edinole božji dobroti. To pa tako popolnoma, da ti, Margaret, pri moji veri zagotavljam, da nisem Boga nikoli prosil, naj me popelje na drugi svet ali me reši smrti, temveč sem vse povsem prepustil njegovi volji. Kajti on vidi bolj, kakor vidim jaz, kaj je zame najboljše. Odkar sem prišel sèm, si tudi nisem nikdar zaželel, da bi vstopil v svojo hišo: ne iz domotožja ne zaradi domačega udobja. Vendar pa bi rad včasih malce pokramljal s svojimi prijatelji in posebno s svojo ženo ter vsemi, kateri ste pod mojim skrbstvom. Ker pa je Bog drugače odredil, vse predajam njegovi dobroti in mi je dan za dnem v veliko tolažbo, ko vidim, da živite skupaj v ljubezni in miru. Prosim Gospoda, naj bo tako še naprej. Za konec naj te, moja predraga hči, ponovno spomnim na tole. (Zahvalim Boga, da je danes moje srce tako polno miru in tolažbe ter zaupam v božjo dobroto, da bo po njegovi milosti takšno tudi ostalo.) Resnično verjamem, da bo, če bo potrebno, Bog tako navdihoval in vodil kraljevo srce, da pri tem ne bo dopustil, da bi kraljeva plemenita duša, njegovo plemenito srce poplašalo zvestobo mojega srca in mojo službo s tako hudó nezakonitim ter neusmiljenim ravnanjem. In to zgolj iz nezadovoljstva, ker ne morem misliti tako, kakor mislijo ostali. Vseeno pa bom živel in umrl kot njegov zvesti podložnik ter bom zanj iskreno molil tako tu kakor na drugem svetu.

Tako me, preljuba hči, priporoči moji dobri soprogi in vsem mojim otrokom, možem, ženam; vsem našim otrokom, dojljam, služabnicam in vsej služničadi ter vsem našim sorodnikom in drugim prijateljem, ki so zunaj. Prosim Boga, naj jih vse varuje in ohranja. Vas pa prosim, molite zame in jaz bom molil za vas vse. In ne bodite v skrbeh zame, karkoli boste morda slišali o meni, marveč se veselite v Bogu (Flp 4,4).

Thomas More v letnicah

1477 ali 1478

Johnu Moru, pravniku, in Agnes Graunger se v Londonu rodi sin Thomas.

1490

Do približno tega leta obiskuje Thomas St Anthon's School.

1490

Okrog tega leta je paž pri canterburyjskem nadškofu in lordu kanclerju, Johnu Mortonu, v Lambeth Palaceu.

1492

Približno tega leta pošlje Morton Thomasa na oxfordski Canterbury College (danes Christ Church College).

1494

Nekako tega leta se Thomas na očetovo željo vrne v London in začne študirati pravo (New Inn, Lincoln's Inn)

Hans Holbein ml.:
Morova hči Margaret

1497

Okrog tega leta napiše latinske verze za slovnico Johna Holta, *Lac puerorum*.

1499

V Londonu se prvič sreča z Erazmom Rotterdamskim.

1499-1503

Približno v tem času živi pri kartuzijanih v londonski Kartuziji (Charterhouse).

1501

V cerkvi St Lawrence Jewry predava o Avguštiniovi *Božji državi*; uči se grščine pri Williamu Grocynu in Thomasu Linacru; skupaj z Williamom Lilyjem prevaja grške epigrame; postane advokat (*barrister*).

1503

Okrog tega leta napiše angleške pesmi: *Nine Pageants*, *Book of Fortune*, *A Rueful Lamentation*, *A Merry Jest*.

1504

Poroči se z Jane Colt; v petih letih se jima rodijo štiri otroci: Margaret, Elizabeth, Cecily in John; živijo v Bucklersburyju, London.

1504/5

Prevede življenjepis in krajše sestavke Pica della Mirandole.

1505/6

Skupaj z Erazmom, ki biva v njegovi hiši, prevajata Lukiana iz Samosate.

1508(?)

Obišče univerzi v Parizu in Louvainu.

1509

Ob kronanju Henrika VIII. napiše latinske epigrame v čast novemu kralju; Erazem pod Morovo streho konča *Hvalnico norosti*, ki jo je bil posvetil Moru.

1510

More je londonski poslanec v prvem Henrikovem parlamentu; *Undersheriff* mesta London (do 1518); izide *Pico*.

1511

Umre Jane Colt, stara 23 let; More se poroči z Alice Middleton, vdovo londonskega trgovca.

1514 - 1518

Piše *Zgodovino Riharda III.*

1515

Prvič je poslan na trgovinska pogajanja v tujino, v Brugge, tam se sreča z Erazmom; v Antwerpnu spozna Petra Gillisa in prične pisati *Utopijo*; polemizira z Martinom Dorpom.

1516

V Louvainu izide *Utopija*.

1517

V imenu mesta London pozdravi papeškega legata, kardinala Campeggia; postane član kraljevega sveta; na misiji v Calaisu.

1518

V Baslu tiskani njegova *Utopija* in *Epigramata*; napiše *Pismo univerzi Oxford* - pograja njeno nenaklonjenost študiju grščine.

1519

Pismo nekemu menihu.

1520

Pismo Edwardu Leeju (bratu Joyeuce Leigh oz. Lee); odgovori na *Antimorus* Germaina de Brieja (Brixija); spremlja Henrika VIII. na sprejem cesarja Karla V. v Canterbury; skupaj s kraljem na Polju zlatega sukna, kjer se Henrik sreča s Francem I.; spozna humanista Budéja in Cranevelta; sodeluje na pogajanjih z nemško Hanso v Bruggeju, kjer se sestane z Erazmom, von Huttinom in Vivesom.

1521

Podzakladnik Anglije (*Undertreasurer*), hkrati postane vitez, poroka hčerke Margaret z Williamom Roperjem; z Wolseyjem v Bruggeju, kjer zadnjikrat vidi Erazma.

1522

Štiri poslednje reči; zaupan mu je pozdravni govor ob prihodu Karla V. v London.

Del dipitih:
More v zaporu, 17./18. st.

Hans Holbein ml.:
Alice More, druga Morova žena

Hans Holbein ml.:
William Roper, Morov zet

1523

Govornik spodnjega doma parlamenta (Speaker of the House of Commons); z *Responsio ad Lutherum* odgovori na Lutrovo *Contra Henricum regem Angliae* (1522).

1524

High Steward oxfordske univerze; kupi zemljo v Chelseaju.

1526

V Chelseaju je njegov gost Hans Holbein, avtor portretov Morove družine in nekaterih njenih članov; Morova polemika z Bugenhagmom.

1527

More spremlja Wolseyja v Calais in Amiens; ko se vrne, ga kralj vpraša za mnenje o *veliki zadevi*, ločitvi od Katarine Aragonske.

1528

Tunstall ga formalno povabi, naj bere krovverske spise ter piše v obrambo katoliške vere in Cerkve.

1529

Konča *Dvogovor*, ki zadeva herezije; sopedpiše cambraijsko mirovno pogodbo (Ladies' Peace); *Ponižne prošnje duš*; 25. oktobra nasledi Wolseyja kot lord kancler; 3. novem-

bra odpre zasedanje t. i. Reformacijskega parlamenta; podpiše 44 členov proti Wolseyju.

1531

Kralj skliče sinodo v Canterburyju - duhovščina prizna Henrikovo vrhovno oblast v angleški cerkvi (*Supremacy*), a zaenkrat (do leta 1534) še z omejitvijo: *kolikor to dopušča božja postava*.

1532

Izide prvi del *Ovržbe Tyndalovega Odgovora*; 15. maja se duhovščina dokončno podredi Henrikovemu vodstvu tudi v duhovnih zadevah angleške Cerkve; naslednjega dne More odstopi; zase napiše lat. epitaf, pošlje ga še Erazmu, ki ga objavi januarja 1534 v Baslu; zavrne denar, s katerim hoče duhovščina poplačati njegov trud pri pisanju polemičnih spisov v korist katoliške Cerkve.

1533

Izide *Pismo Johnu Frithu*, drugi del *Ovržbe*, *Apologija*; 1. junija se ne udeleži kronanja Henrikove druge žene Anne Boleyn; *Zavzetje Salema in Bizanca*.

1534

Izide *Odgovor na zastrupljeno knjigo*; Mora obtožijo, da je pisal proti *Knjigi devetih členov*; njegovo ime črtano iz obtožnice v zvezi z Elizabeth Barton; 30. marca sprejet *Zakon o nasledstvu* (Act of Succession); 13. aprila je More klican v Lambeth Palace, kjer odkloni prisego, čeprav je pripravljen priznati potomce Henrika in Anne za dediče angleške krone; 17. aprila v Towru; napiše *Traktat o Kristusovem trpljenju* (večji del že prej), *Traktat o prejemu sv. Rešnjega telesa*, *Dvogovor o tolažbi v stiski*, molitve, *pobožne nasvete* (*devout instructions*); novembra *Zakon o odvzemu državljanskih pravic* (Act of Attainder) za Mora in Fisherja; *Zakon o vrhovnosti* (Act of Supremacy) in poostreni zakon o velezdaji (Act of Treason).

1535

Zaslišuje ga kraljevi svet (zadnjič 14. junija); 12. junija ga obišče Richard Rich, da

bi ga ujel na besedi zoper kraljevo vrhovnost; 22. junija usmrtitev Fisherja, rochesterskega škofa; 1. julija sojenje v Westminster Hallu - Mora spoznajo za krivega s pomočjo Richevega krivega pričanja; 6. julija obglavljen na Towrskem griču (Tower Hill); pred oktobrom krožijo na kontinentu t. i. *Pariške novice* in *Expositio fidelis de morte D. Thomae Mori*.

1557

V Londonu objavi Morova *Angleška dela* (*English Works*) njegov nečak William Rastell.

1565/66

Latinska dela (*Omnia Latina Opera*) izidejo v Louvainu.

1886

29. decembra beatifikacija Fisherja in Mora.

1935

19. maja kanonizacija Fisherja in Mora.

Pismi in pregled Morovega življenja v letnicah so vzeti iz knjige *Thomas More krščanski humanist - Izbrani angleški spisi* (Mohorjeva družba, 1992) v izboru in prevodu Lilijane Žnidaršič.

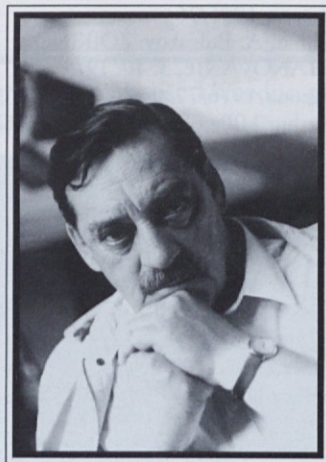

Giovanni-Battista de Cavalieri:
Usmrtitev Sira Thomasa Mora, 1583/84

Devetdeseta režija in štiridesetletnica umetniškega dela Francija Križaja

Režiser Franci Križaj je začel svojo ustvarjalno pot na Odru 57 z režijo Escuriala, 15. junija 1959. Štiri režije na Odru 57, pet režij v Mestnem gledališču ljubljanskem, štiri režije v SNG Maribor, ena v SSG Trst, dve v HNK Split in ena v Dramskem teatru Skopje, skupaj sedemnajst režij. Ostalih triinšedemdeset je realiziral na odru SLG Celje. V tem obsežnem opusu izstopajo izjemna energija ter zavezanost in predanost slovenskim dramskim besedilom, ki so ravno pod režijskim vodstvom Francija Križaja velikokrat doživela krstno uprizoritev.

Njegovo delo predstavlja dragocen poklon gledališki umetnosti in je v veliki meri sooblikovalo značaj Slovenskega ljudskega gledališča Celje.

SEZNAM REŽIJ FRANCIJA KRIŽAJA V SLG CELJE

Sezona 1965/66

1) Jean-Paul Sartre: UMAZANE ROKE, 4. 2. 1966

2) KAJUHOV VEČER, 26. 4. 1966

3) Agatha Christie: MIŠELOVKA, 27. 5. 1966

Sezona 1966/67

4) Žarko Petan: BESEDA NI KONJ, 3. 2. 1967

5) Dominik Smole: CVETJE ZLA, 7. 4. 1967

Sezona 1967/68

6) Ivan Cankar: LEPA NAŠA DOMOVINA, 26. 9. 1967

7) Bertolt Brecht: ŠVEJK V DRUGI SVETOVNI VOJNI, 24. 11. 1967

8) Jacques Audiberti: IZ ZLA SE ZLO RODI, 8. 3. 1968

9) Jean Anouilh: EVRIDIKA, 26. 4. 1968

Sezona 1968/69

10) Duško Roksandić: PTIČKI BREZ JATE, 11. 10. 1968

11) Neil Simon: ZARES ČUDEN PAR, 14. 3. 1969

Sezona 1969/70

12) Josip Jurčič: DESETI BRAT, 26. 9. 1969

13) Jean-Paul Sartre: NEPOKOPANI MRTVECI, 8. 11. 1969

14) PARTIZANSKI MITING

15) Juro Kislinger: PREGNANI IZ RAJA, 13. 2. 1970

16) Henrik Ibsen: SOVRAŽNIK LJUDSTVA, 3. 4. 1970

Sezona 1970/71

17) Oton Župančič: VERONIKA DESENIŠKA, 25. 9. 1970

18) Janez Žmavc: SEKIRA, 19. 12. 1970

19) Ignac Kamenik: GALEBI, 5. 2. 1971

Sezona 1971/72

20) Thomas Stearns Eliot: UMOR V KATEDRALI, 24. 9. 1971

21) Ödön von Horváth: FIGARO SE LOČUJE, 21. 1. 1972

22) Fran Levstik: TUGOMER, 18. 5. 1972 (skupaj z I. Lampretom in B. Štihom)

Sezona 1972/73

23) Christopher Marlowe: TRAGEDIJA O DOKTORJU FAUSTU, 19. 10. 1972

24) Sofokles: ANTIGONA, 20. 4. 1973

Sezona 1973/74

25) ZA STARO PRAVDO, 16. 10. 1973

26) Ervin Fritz: KRALJ MALHUS, 28. 12. 1973

Sezona 1974/75

27) Alfred Jarry: UBU KRALJ ALI POLJAKI, 13. 12. 1974

28) Ferdo Kozak: KRALJ MATJAŽ, 4. 4. 1975

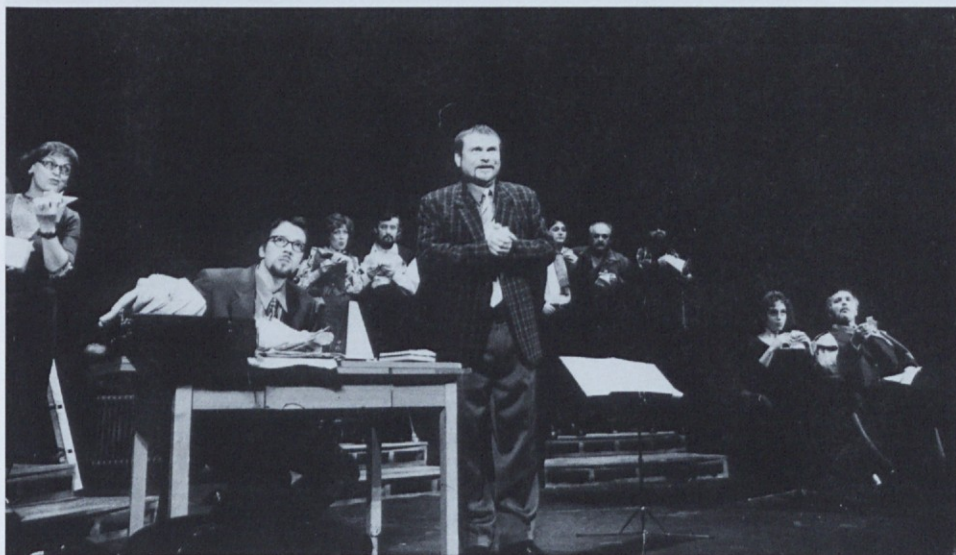
- Sezona 1975/76**
- 29) Mihail A. Bulgakov: ZOJKINO STANOVANJE, 3. 10. 1975
- Sezona 1976/77**
- 30) Arthur Miller: SALEMSKE ČAROVNICE, 8. 10. 1976
- 31) Bertolt Brecht: GOSPOD PUNTILA IN NJEGOV HLAPEC MATTI, 8. 4. 1977
- Sezona 1977/78**
- 32) Tone Partljič: OSKUBITE JASTREBA, 14. 10. 1977
- 33) Feđa Šehović: KURBE, 19. 5. 1978
- Sezona 1978/79**
- 34) Janez Žmavc: PINDAROVA ODA, 8. 12. 1978
- 35) Milica Novaković: KAMEN ZA POD GLAVO, 23. 2. 1979
- Sezona 1979/80**
- 36) Anton Tomaž Linhart- Andrej Inkret: PLAY LINHART 1780 - 1789, 16. 11. 1979
- 37) William Shakespeare: LJUBEZNI TRUD ZAMAN, 21. 3. 1980
- Sezona 1980/81**
- 38) Evripid: BAKHANTKE, 17. 10. 1980
- Sezona 1981/82**
- 39) Milan Kleč: POLKA, 25. 9. 1981
- 40) Molière: ŽLAHTNI MEŠČAN, 30. 10. 1981
- 41) Milan Kundera: JAKOB IN NJEGOV GOSPODAR, 7. 5. 1982
- Sezona 1982/83**
- 42) Arthur Schnitzler: RAJANJE, 15. 10. 1982
- 43) Miloš Mikeln: MOR. POL. KVALIF. TOV. GUBCA, 21. 4. 1983
- Sezona 1983/84**
- 44) Denis Poniž: ŠKOF TOMAŽ HREN, 30. 9. 1983
- 45) Václav Havel: OBVESTILO, 2. 3. 1984
- Sezona 1984/85**
- 46) William Wycherley: PODEŽELANKA, 16. 11. 1984
- 47) Ivo Brešan: SLAVNOSTNA VEČERJA V POGREBNEM ZAVODU, 31. 5. 1985
- Sezona 1985/86**
- 48) Feri Lainšček: SAMORASTNEŽI, 14. 2. 1986
- 49) Henrik Ibsen: GRADBENIK SOLNESS, 30. 5. 1986
- Sezona 1986/87**
- 50) Miloš Mikeln: VEČERJA V VILI P., 12. 12. 1986
- 51) Tone Partljič: ŠČUKA, DA TE KAP, 29. 5. 1987
- Sezona 1987/88**
- 52) George Bernard Shaw: HUDIČEV UČENEC, 5. 3. 1988
- 53) Tone Peršak: PETER IN PAVEL, 27. 5. 1988
- Sezona 1988/89**
- 54) Dane Zajc: MEDEJA, 9. 12. 1988
- 55) Stefan Zweig: VOLPONE, 7. 4. 1989
- Sezona 1989/90**
- 56) Zdenko Kodrič: VIDA VIDIM, 29. 9. 1989
- 57) Joe Orton: PLEN, 9. 3. 1990
- Sezona 1990/91**
- 58) Samuel Beckett: ČAKAJOČ GODOTA, 1. 2. 1991
- 59) Aleksander Galin: ZVEZDE NA JUTRANJEM NEBU, 12. 4. 1991
- Sezona 1991/92**
- 60) Roger Vitrac: VIKTOR ALI OTROCI NA OBLASTI, 27. 3. 1992
- Sezona 1992/93**
- 61) L. F. Baum: ČAROVNIK IZ OZA, 13. 12. 1992
- 62) Anton Novačan: HERMAN CELJSKI, 17. 6. 1993
- Sezona 1993/94**
- 63) Carlo Goldoni - Andrej Rozman: SLUGA DVEH GOSPODOV, 7. 1. 1994
- Sezona 1994/95**
- 64) Jože Kranjc: DETEKTIV MEGLA, 25. 11. 1994
- 65) Zoran Hočevar: SMEJČI, 8. 2. 1995
- 66) Oton Župančič: VERONIKA DESENIŠKA, 22. 6. 1995
- Sezona 1995/96**
- 67) Drago Jančar: HALŠTAT, 10. 11. 1995
- Sezona 1996/97**
- 68) Tone Partljič: GOSPA POSLANČEVA, 13. 12. 1996
- 69) Pavel Kohout: PAT ALI IGRA KRALJEV, 22. 3. 1996
- Sezona 1997/98**
- 70) George Bernard Shaw: PIGMALION, 19. 9. 1997
- 71) Zoran Hočevar: MOŽ ZA ZOFIJO, 15. 5. 1998
- Sezona 1998/99**
- 72) Vinko Möderndorfer: VAJA ZBORA, 11. 12. 1998
- 73) Robert Bolt: ČLOVEK ZA VSE ČASE, 23. 4. 1999

Nagrada občinstva

Na letošnjih Dnevih komedije je SLG Celje prejelo nagrado za najboljšo komedijo po izboru občinstva za uprizoritev Möderndorferjeve Vaje zbora v režiji Francija Križaja.

M. Nemeč, A. Kumer, B. Medvešček, D. Kastelic, J. Vajt, M. Podjed, M. Štromar

*A. Kumer, M. Nemeč, M. Štromar, Z. Agrež, B. Umek, D. Kastelic, J. Bernež,
B. Baranovič, B. Medvešček, B. Alujevič*

Iz kritik *Bližjega*

Avtor *Patrick Marber*

Režiser *Vinko Möderndorfer*

Igralci *Barbara Vidovič, Mario Šelih, Renato Jenček, Tina Gorenjak / Manca Ogorevc*

Premiera 15. januarja 1999

To kar ne uspeva junakom zgodbe, uspe gledališki predstavi, priti namreč gledalcu bližje, celo do te mere, da se lahko zgrozi, ko začne v igri razpoznavati izjave in dogodke iz svojega izkustvenega sveta [...].

Lučka Gerden

Radio Maribor, 16. 1. 1999

[V]sa pretresljivost nekomunikacije igralcev na odru je zaman, če se bomo zgolj naslajali ob stiskah štirih Angležev na slovenskem odru. Ko pa bomo pomislili, da smo dostikrat v enaki ali podobni vlogi tudi sami, le da je oder življenje celo, bomo prišli bližje svojemu bistvu, idealizirani podobi tistega, o čemer sanja vsak sam. Tako je svojo vizijo igre *Bližje* na oder postavil režiser *Vinko Möderndorfer*.

Tako so svoj ljubezenski ideal utelešali štirje igralci.

Tomaž Simon

Radio Slovenija, 16. 1. 1999

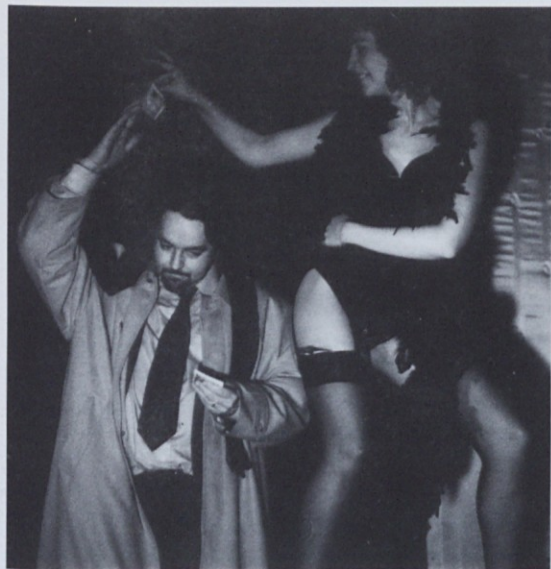
Uprizoritev se ni izogibala verizmu, niti zaostrenim situacijam, razpirala je mrakobnost in zagatnost odnosov, mejnost, ostrino in nepredvidljivost situacij, domiselno pa je združila več vzporednih dogajanj, tako da smo pričeli simulatnosti, dramatični sočasnosti sicer časovno zaporednih akcij. [...] Sicer pa so se vsi štirje igralci požrtvovalno lotili igre, ki zahteva izredno kondicijo in emocionalno oscilacijo [...].

Matej Bogataj

Delo, 17. 1. 1999

M. Šelih, T. Gorenjak

R. Jenček, B. Vidovič

Na Odrupododrom ni mogoče zdrsniti, ne da bi se to videlo (tudi najbolj oddaljen gledalec ni oddaljen od igralca kaj dosti več kot pet metrov), in tako lahko zapišem, da so vsi štirje protagonisti odigrali odlično.

Petra Vidali
Večer, 19. 1. 1999

Möderndorferjevo trezno režisersko oko ničesar ne banalizira; zaveda se tako teže življenjske resničnosti kot potrebe po ironičnem pogledu, ki realnosti odreka popolno temo. [...] Ob tem zadrži maneverski prostor za igralske kreacije široko odprt. V končnem učinku imamo opraviti z dvema različicama predstave, ki po občutju živita vsaka svoje življenje [...].

Primož Jesenko
Dnevnik, 19. 1. 1999

Vendar je zlasti igra resnice in videza, ljubosumja in pohotnosti, banalnosti in krhkosti tisti pomenski presežek, po katerem si bodo gledalci to hudo, ob koncu tudi melodramsko igro zapomnili.

Vasja Predan,
Razgledi 3. 2. 1999

R. Jenček, M. Ogorevc

SLG CELJE

Upravnik Borut Alujevič

Umetniški vodja Matija Logar

Režiser Franci Križaj

Dramaturg Krištof Dovjak

Lektor Arko

Vodja programa in propagande Jerneja Volfand

Tehnični vodja Miran Pilko

Igralski ansambel:

Zvone Agrež, Bruno Baranovič, Janez Bermež, Simon Dobravec, Tina Gorenjak,
Renato Jenček, Milada Kalezić, Drago Kastelic, Igor Korošec, Anica Kumer,
Barbara Medvešek, Miha Nemeč, Manca Ogorevc, Miro Podjed, Stane Potisk,
Igor Sancin, Mario Šelih, Eva Škofič-Maurer, Maja Štromar, Bojan Umek, Jagoda Vajt,
Barbara Vidovič, Igor Žužek

 Slovensko ljudsko Gledališče Celje

SLG Celje

Gledališki trg 5, 3000 Celje, p. p. 49

Telefoni:

centrala (063) 442 910

tajništvo (063) 441 861

propaganda (063) 441 814

faks (063) 441 850

slg-celje@celje.si

<http://www2.arnes.si/~ceslg7/>

Gledališki list št. 6

Sezona 1998/99

Predstavnika

Borut Alujevič, Matija Logar

Urednik Krištof Dovjak

Lektor Arko

Oblikovanje Triartes

Fotograf Damjan Švarc

Naklada 3000 izvodov

Tisk Grafika Gracer

